

Arvamus perekonnaseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse kohta

Täname võimaluse eest esitada Eesti Naisteühenduste Ümarlauri arvamus suhtlusõiguse VTK kohta.

VKTs lahendust vajavate probleemidena on toodud välja, et menetlused ei toimu piisavalt kiiresti, kohtu aktiivne roll on piiratud ja suhtluskorra täitmise tagamisel on võimalik lapse suhtes jõu kasutamine.

Nõustume täielikult laste suhtes jõu kasutamise problemaatilisusega, samuti toetame põhimõtteliselt võimalust suurendada kohtu aktiivset rolli. Oleme aga kindlal seisukohal, et iga lapse saatuse seisukohalt äärmiselt oluliste otsuste langetamisel ei tohi esikohale seada kohtumenetluse kiirust, mis paratamatult mõjutaks negatiivselt otsuste sisulist kvaliteeti. Leiame, et kui lapsevanemal on tekkinud lähedane suhe oma lapsega, siis suudab ta selle peale lahusolekut probleemideta taastada.

Oleme seisukohal, et lapse parimate huvide väljaselgitamiseks peab kohtule jääma piisavalt aega uurimisprintsipi rakendamiseks. Senisest enam tuleks menetlusse kaasata eksperte, et välja selgitada lapse tegelik kiindumus suhte mõlema vanemaga ning aidata kindlaks teha, kas lapse või teise vanema suhtes on kasutatud vägivalda, et sellest lähtudes teha otsused lapse parimates huvides.

VTKs on öeldud, et käesoleval aastal valmistatakse Sotsiaalministeeriumi ja Justiitministeeriumi koostöös ette põhjalikku lepitusmenetluse reformi, mis peaks tulevikus aitama kaasa keeruliste suhtlusõigust puudutavate vaidluste lahendamisele ja ennetama selliste vaidluste jõudmist täitemenetluse staadiumi. VTK tekstis on samuti välja toodud, et kolme aasta jooksul esitati suhtluskorrast mittekinnipidamise kohta kokku vaid 45 kaebust. Samas suurusjärgus on eeldatavalt ka kohtutäituriteni jõudnud juhtumite arv. Naiste tugikeskuste tööpraktika kohaselt on mitmete selliste juhtumite taustaks olnud menetluses piisava tähelepanuta jäänud lähisuhtevägivald.

Arvestades sellest aastast jõustunud täiendusi tsiviilkohtumenetluse seadustikus, mis rõhutavad vajadust arvestada kohtumenetluses vanema varasemat vägivaldsust lapse või teise vanema suhtes, jääb loodetavasti selliseid suhtluskorrast mittekinnipidamise kaebusi ja nendega seotud täitemenetlusi edaspidi veelgi vähemaks.

Seetõttu jääb meile arusaamatuks, miks on vajalikuks peetud alustada seadusemuudatuste väljatöötamist praegu, ootamata ära lepitusmenetluse reformi tulemusi, millega kaasnevad jällegi vältimatult muudatused samades seadustes.

Meie seisukohad VTKs kavandatud muudatuste kohta on järgmised:

1. Toetame vanema ja lapse vahelist suhtluskorda tagavate sunnivahendite kohaldamise õiguse andmist kohtutäituri asemel kohtu pädevusse.
2. Toetame mõtet, et kohtul oleks lapse heaolu ohustamise puhul võimalik ka ise vanema ja lapse vahelise suhtlusõiguse reguleerimiseks meetmeid tarvitusele võtta (näiteks piirata lapse suhtlust vägivaldse vanemaga), nagu see on juba praegu sätestatud PKS § 143 lõikes 5.
3. Oleme vastu kavatsusele täiendada PKS §-i 143 eraldi lõikega, andes standardlahendusena kohtule võimaluse otsustada või kinnitada vanemate kokkulepe, mis näeb ette lapse vahelduva elukoha mõlema vanema juures. Leiame, et igat juhtumit tuleb käsitleda eraldi, sõltuvalt lapse individuaalsest eripärasest ja ümbritsevast keskkonnast. Reeglina peaks lapsel olema siiski üks päris kodu. Siin ei tohi mingil juhul esikohale seada vanemate õigusi, kohtupraktika suuremat ennustatavust vm eesmärke, millele on VTK erinevates lõikudes viidatud. Selline muudatus oleks otseses vastuolus laste õiguste ja parimate huvidega.
4. Toetame põhimõtteliselt suhtluse hooldaja määramise võimaluse loomist, kui selleks on vajaliku väljaõppe ja sobivate isikuomadustega spetsialist. Otstarbekas oleks need küsimused lahendada koos lepitusmenetluse reformiga.
5. Me ei näe vajadust sätestada seaduses kindlat tähtaega, mille jooksul peab olema kohus suhtlusõiguse määramisel pooled ära kuulunud, et anda kohtule piisavalt aega uurimisprintsipi rakendamiseks.
6. Seoses sunnivahendite rakendamisega nõustume täielikult VTKs toodud seisukohaga, et juba kohtulahendi koostamisel peaks kohus rohkem silmas pidama selle täidetavust, tema käsutuses olevaid võimalusi kontrollima ning vajadusel rakendama täitmist abistavaid ja toetavaid meetmeid. Pooldame senise kohtutäituri poolt sunniraha rakendamise võimaluse asendamist kohtu poolt rahatrahvi määramise õigusega.

EESTI NAISTEÜHENDUSTE ÜMARLAUD

7. Oleme kategooriliselt vastu seaduses suhtlust takistava vanema süü eelduse sätestamisele. Praktikas tähendaks see kõigi lähisuhtevägivalda ohvritest emade, kes ei suuda sundida vägivaldse isa ees hirmu tundvaid lapsi temaga piisavalt tihedalt suhtlema, riigi poolset taasohvrustamist.
8. Toetame senisest selgesõnalisemat lapse suhtes jõu kasutamise keeldu.

Seoses mõjude eelanalüüsiga VTKs on meil järgmised märkused:

Muudatus I Kohtumenetluse ja täitemenetluse efektiivsus suhtlusõiguse asjades.

Mõju lastele ja lahus elavatele vanematele.

Kiirem menetlus ei pruugi kõigil juhtudel sugugi aidata kaasa lähedasemale suhtele ning lapse suuremale heaolule. Seda eriti juhul, kui kiire menetluse huvides jäetakse välja selgitamata mingid lapse heaolu aspektist olulised asjaolud (näiteks lahus elava vanema puudulikud vanemlikud oskused, varasem vägivaldsus lapse või teise vanema vastu vm) ja lapse õigus suhelda mõlema vanemaga taandatakse sisuliselt lapse kohustuseks vanemaga suhelda.

Samas on praegu kehtiva tsiviilkohtumenetluse seadustiku raames võimalik tagada lapse suhtlus mõlema vanemaga esialgse õiguskaitse rakendamisega. Seda ka kohtud kasutavad, et laste õigusi paremini tagada ning menetluses rahulikult kõiki asjaolusid kaaluda. Kohtuvaidluste arvu vähendamine ei saa olla omaette eesmärgiks, sest see piirab inimeste põhiõigust pöörduda kohtusse oma õiguste kaitseks.

Leiame ka, et suhtlemise hooldaja kulude lisandumine senistele menetluskuludele võib paljude väikese sissetulekuga perede jaoks saada ületamatuks probleemiks, mis kokkuvõttes laste heaolu parandamise asemel seda kahjustab.

Mõju kohalikele omavalitsustele.

Ei saa nõustuda väitega, et KOVide töökoormus seoses kavandatud seadusemuudatusega väheneb. Arvestades kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajate juba niigi väga suurt koormust kahtleme sügavalt, kui võrd reaalne on suhtlemise hooldaja kohustuste panemine KOVidele. Seetõttu peame otstarbekaks lahendada suhtluse hooldajate määramise ja tasustamise probleemid koos lepitusmenetluse reformi väljatöötamisega.

Muudatus II Kohtu aktiivne roll.

Mõju lastele ja lahus elavatele vanematele.

Kohtu aktiivsem roll ei pruugi alati kaasa tuua lapse huvidega ulatuslikumat arvestamist. Seda eriti juhul, kui eesmärgiks seatakse samaaegselt eelkõige menetluse kiirus ja vanemate formaalse võrdsuse tagamine. Lastega seotud menetlustes on õiguslike küsimustega lahutamatu seotud nii sotsiaalsed kui psühholoogilised probleemid, mille lahendamiseks vajab kohus erinevate spetsiliste panust ning neid küsimusi ei tohiks jätta ainuüksi kohtuniku lahendada.

Muudatus, kus lapsega koos elav vanem peab tõendama, et ta ei ole suhtlust takistanud ning näitama, kuidas ta on kaasa aidanud lapse ja lahus elavavanema suhtluse soodustamisele, on äärmiselt traumeeriv juhtudel, kui peres on esinenud lähisuhtevägivalda. See täiendus muudaks põhimõtteliselt kogu meil kehtivat õigust ja tooks sisse pööratud tõendamiskoormuse. Kindlasti ei ole sellisel muudatusel positiivne mõju mitte lapse õiguste ja huvidega arvestamisele, vaid see teeniks ainuüksi lahus elava vanema huve, kellele sellist tõendamiskoormust ei panda.

Muudatus III Täpsustatud sunnivahendid kohtu käsutuses ja suhtluskorra täitmise tagamiseks lapse suhtes jõu kasutamise lubamise lõpetamine.

Mõju lastele ja lahus elavatele vanematele.

Oleme täielikult nõus sellega, et kui suhtluskorra asjades ei tohi enam lapse suhtes jõudu kasutada, aitab see kaasa lapse vahetule ja loomupärasele suhtlemisele vanemaga. Lapse soovi ja tema väljendatud taht tuleb arvestada ja austada.

Kokkuvõttes leiame, et Eesti laste ja perede huvides oleks soovitav lahendada VTKs välja toodud probleemid üheskoos lepitusmenetlust puudutavate seadusemuudatuste väljatöötamisega, analüüsides põhjalikult kõigi kavandatud meetmete koosmõju ja seades eesmärgiks võimalikult väheste juhtumite jõudmise kohtusse ja täitemenetlusse. Kohtule võiks siiski jääda õigusemõistja, mitte sotsiaalsete probleemide lahendaja roll.

Lugupidamisega

Harda Roosna, ENÜ eesistuja
Eha Reitelmann, ENÜ peasekretär